

Proefsleuvenonderzoek Kerkhove

INHOUD

DEEL 1 Algemeen.....	2
----------------------	---

DEEL 2 Kenmerken	3
------------------------	---

2.1 Algemeen	3
--------------------	---

2.2 Methode.....	4
------------------	---

2.3 Kenmerken.....	5
--------------------	---

DEEL 3 Resultaten	8
-------------------------	---

DEEL 4 Besluit.....	14
---------------------	----

BIBLIOGRAFIE

DEEL 1   ALGEMEEN

In de gemeenten Avelgem en Spiere-Helkijn ligt het natuurinrichtingsgebied West-Vlaamse Scheldemeersen. Het projectgebied bevindt zich in de alluviale Scheldevallei, met van oudsher overwegend vrij uitgestrekte graslandcomplexen die jaarlijks overstromden. Doel van het natuurinrichtingsproject is dan ook om de graslandcomplexen te versterken en verbeteren.

Conform het Decreet van 30 juni 1993 houdende de bescherming van het archeologisch patrimonium¹ en het Besluit van de Vlaamse Regering van 20 april 1994 tot uitvoering van het decreet van 30 juni 1993² worden alle werken van de Vlaamse Landmaatschappij aan artikel 127 onderworpen. Artikel 127 van het decreet van 18 mei 1999 houdende de organisatie van de ruimtelijke ordening bepaalt dat voor vergunningsplichtige werken aangevraagd door publiekrechtelijke personen of instanties een bindend advies moet worden gevraagd aan de bevoegde instantie voor het archeologisch erfgoed.

Project	Natuurinrichting Westvlaamse Scheldmeersen
Uitvoeringsdossier	Kerkhoeve
Gemeente	Avelgem
Deelgemeente	Kerkhoeve
Kadaster	34022, Afd 3, Blad B, Sectie 1, perceel 127A
Opgravingsvergunning	2009/186
Administratieve naam	NI WVS M48
Externe begeleiding	Augustus 2009
Depot	-
Datum	24-25, 29/08/2009

---

¹ gewijzigd bij de decreten van 18 mei 1999, 28 februari 2003 en 10 maart 2006 (BS 08.06.1999, 24.03.2003 en 07.06.2006).

² gewijzigd bij besluiten van de Vlaamse Regering van 12 december 2003 en 23 juni 2006 (BS 15.07.1994, 09.06.2004 en 22.08.2006).

DEEL 2 KENMERKEN

2.1 Algemeen

De meeste voorgestelde maatregelen, kunnen weinig schade toebrengen aan het eventuele aanwezige archeologische patrimonium. Toch zijn er een aantal maatregelen die archeologische opvolging vereisen.

Specifiek in het uitvoeringsdossier Kerkehoe worden de volgende voorzorgen genomen:

Controle van werken:

Een nieuw fietspad in tweesporen-beton en aanleg verkeerssluis (Maatregel (M) 27);

Inrichting van laantjes (M32):

Het afgraven van de meanderkop en aanleg van een bufferstrook (M 40);

De creatie van een poel (M57)

Proefsleuvenonderzoek voorafgaand de werken:

hermeandering van de Parochiebeek (M48) en aanleg moeraszone

Tot op heden vangt de Parochiebeek ongezuiverd water op. Om lozing in de oude Scheldemeander (natuurgebied) te vermijden, werden duikers onder de meander geplaatst. Bij hevige regenval gebeurt nog altijd een overstort in de meander. Om dit in de toekomst te vermijden, dient een moeraszone te worden aangelegd. Dit zou het water tevens gedeeltelijk zuiveren. Voorafgaand de opmaak van het bestek was een waardering van de zone noodzakelijk.

Het proefsleuvenonderzoek vond plaats op 24, 25 en 28 augustus 2009 en werd uitgevoerd door K.Gheysen (vergunninghouder), geassisteerd door Karl Cordemans. Hiervoor werd een opgravingvergunning bekomen met dossiernummer 2009/186.

Bij de controle van de laantjes (M3), het afgraven van de meanderkop en aanleg van een bufferstrook (M40) en de poelcreatie (M57) werden geen sporen waargenomen. Dit verslag handelt verder alleen over het proefsleuvenonderzoek.

2.2 Methode

Het gebied werd onderzocht door middel van proefsleuven. In de noordwesthoek is een plant (*Véronica longifolia*) met zeer hoge natuurwaarde aanwezig. Hier zijn geen werken voorzien en werden geen proefsleuven aangelegd.

De proefsleuven werden evenwijdig met de huidige Parochiebeek aangelegd op het archeologische niveau. De sleufbreedte bedraagt 1,80 m, de tussenafstand (as tot as) 14 m. In totaal werd 515 m² (op een totaal van 4580 m²) onderzocht.

De sleuven werden doorlopend genummerd. Alle sporen werden gefotografeerd. Enkele sporen werden gecoupeerd ter waardering.

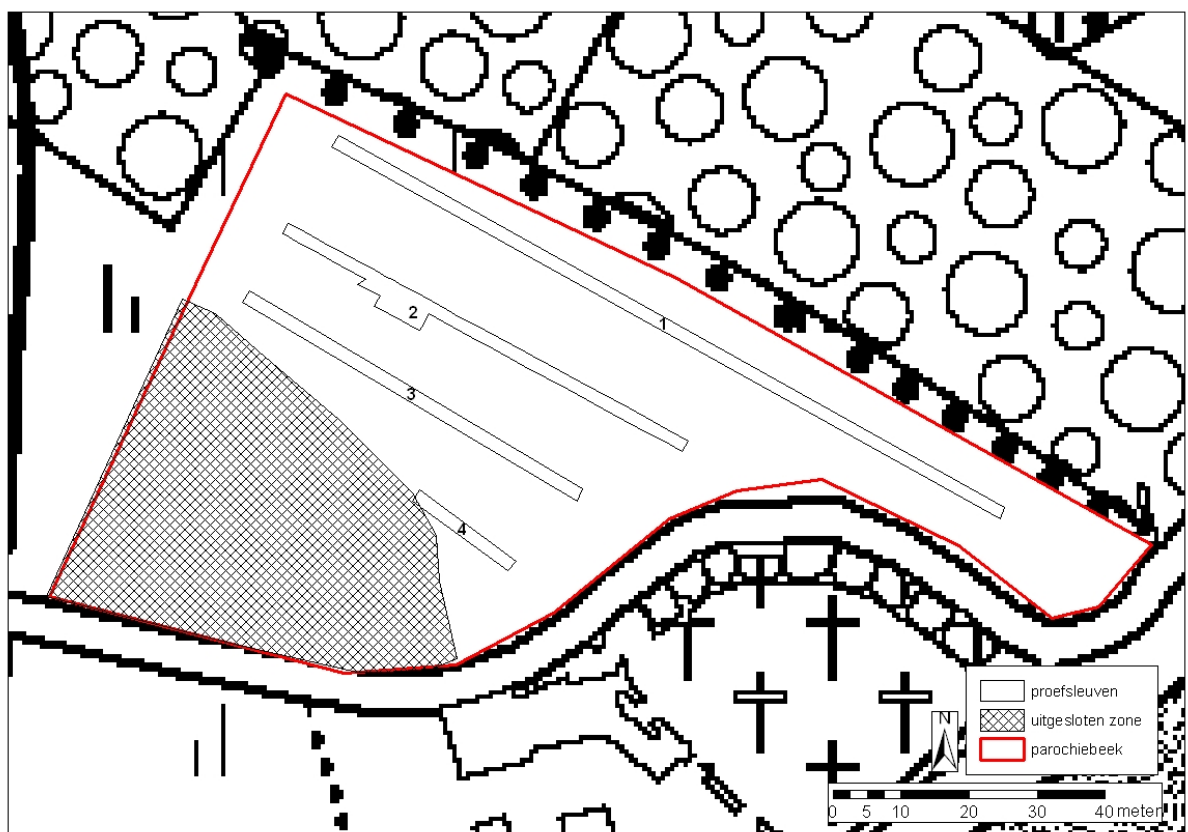

fig. 1: ligging van de proefsleuven op de topografische kaart

Bron: Digitale versie van topografische kaart 1/10.000, raster, zwartwit, NGI, opname 1991-2008 (AGIV)

2.3 Kenmerken

2.3.1 Ligging

Het onderzoeksgebied ligt in de provincie West-Vlaanderen, gemeente Avelgem, deelgemeente Kerkehave. Het terrein ligt ten noorden van de Oude Plaats in de vallei van de Parochiebeek. Deze Parochiebeek mondt uit in een oude Scheldearm.

Het terrein wordt ten zuiden begrensd door de Oude Plaats, ten noorden door de Parochiebeek en ten westen door weiland.

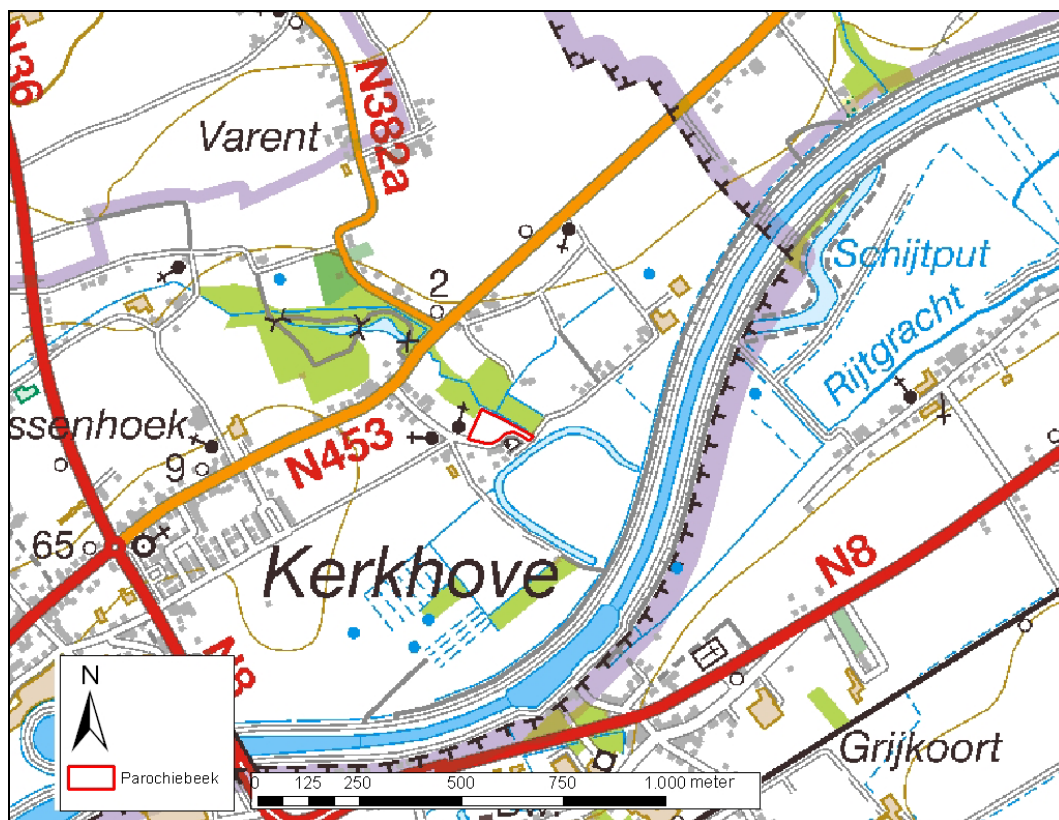

fig. 2: Ligging van het onderzoeksgebied in de regio

Bron: Topografische kaart 1/50.000, raster, NGI, © Nationaal Geografisch Instituut

2.3.2 Geologie, geomorfologie, topografie

In de vallei van de Bovenschelde kunnen 2 geomorfologische zones onderscheiden worden: de alluviale of boreale vallei (eigenlijke Scheldemeersen, nabij de Schelde) en de pleistocene vallei.

Deze pleistocene vallei strekt zich 2 tot 2,5 km uit langs de Schelde en werd uitgeschuurd vanaf 2 miljoen jaar geleden. De vallei vormde een uitloper van de Vlaamse Vallei. Deze werd opnieuw gevuld met zand en leem.

De alluviale vallei werd uitgeschuurd in deze pleistocene vallei door hervatting van de riviererosie in het holoceen (vanaf 10.000 jaar geleden) en werd daarna eveneens opgevuld (kwartair klei – veen complex). Waar deze vulpakketten voorkomen, worden ze steeds bedekt door de alluviale, plastische klei.

Op de bodemkaart wordt het perceel aan de Parochiebeek beschreven als een natte zandleembodem zonder profiel (Lep). Verdere bodemkartering door de VLM (Chris Vynckier) typologeert het lager gelegen deel van het perceel als een Eep (natte kleibodem zonder profielontwikkeling), terwijl het hogere gelegen deel van het perceel als een E c/d p gekarteerd wordt (kleibodem met een matig droge tot matig natte drainage, zonder profielontwikkeling).

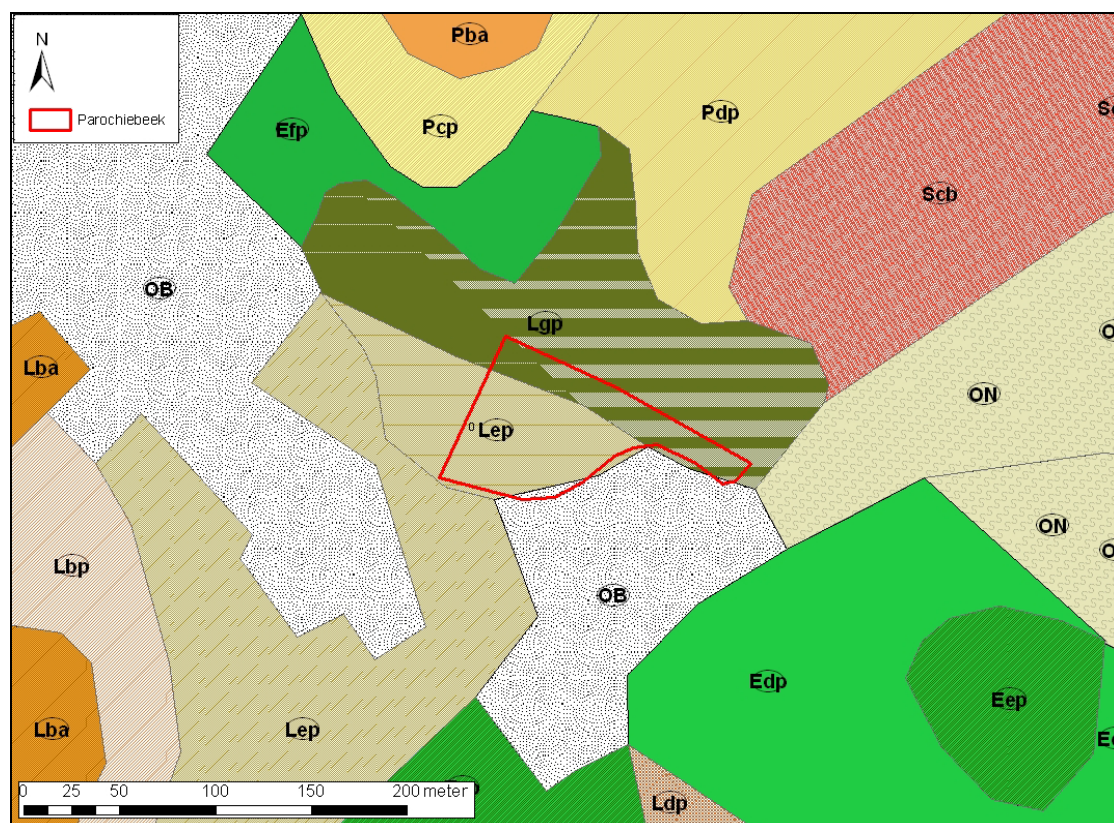

fig. 3: Ligging van het onderzoeksgebied op de bodemkaart.
Bron: rasterversie van de bodemkaart, 1998, ingekleurd door VLM.

2.3.3 Gekende archeologie

Kerkhoeve is in archeologische middens gekend voor de vele archeologische vondsten. Op slechts 250 m ten westen van het onderzoeksgebied ligt de site Heie (Kerkhoeve Kouter, cai-nr. 73999). De site is gekend voor de grote concentraties silex, Romeinse dakpannen en de mogelijke vroegmiddeleeuwse kern van Kerkhoeve.

Op een kilometer noordwaarts in Kaster zijn tussen de Parochiebeek en de hoogste toppen van de Scheldevallei verschillende (maar niet exact gelocaliseerde) vindplaatsen van de Trechterbekercultuur. Een groot gedeelte van deze vondsten is te bekijken in de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis te Brussel.

Daarnaast werd op de rand van de alluviale vallei een Romeinse baanpost en Merovingische nederzetting aangetroffen.

In het natuurinrichtingsgebied zijn slechts een beperkt aantal archeologische sites gekend. De ruimere omgeving is wel rijk aan archeologische sites. De Schelde moet ontegensprekelijk een grote aantrekkingskracht uitgeoefend hebben op onze voorouders. Aan de andere kant vormde de vallei niet de meest geschikte plek om zich te vestigen. Het loopvlak van de prehistorische mens bevindt zich momenteel onder een afzettingpakket, waardoor oppervlakkige inrichtingswerken in de vallei zo goed als geen schade berokkenen aan afgedekte sites. Eventueel kunnen zich hier wel recentere sites verborgen houden. Op de valleiranden is de kans op het aantreffen van sites het grootst, enerzijds omdat het afdekkend pakket daar heel dun is, anderzijds omdat dit een interessante locatie was om zich te vestigen³.

Het onderzoeksgebied ligt langs de Oude Plaats. Dit is een historische dorpsstraat met licht gebogen tracé, die vanaf de Oudenaardsesteenweg naar de Schelde loopt en reeds aangeduid staat op de Ferrariskaart (1770-1778). Daarnaast staat op de Ferrariskaart het Chateau Maenenwijck aangeduid nabij het onderzoeksgebied. Mogelijk zijn in het onderzoeksgebied bijgebouwen van dit kasteel aanwezig. Ter hoogte van de Schelde was tot 1867 de Sint-Amanduskerk gevestigd. Het ensemble in de landschapsatlas omvat een aan de straat gelegen hoeve, begraafplaats, arbeidershuis, kleine woning, voormalige pastorie van 1760 en wegkapelletje van 1876.

Door de nabije aanwezigheid van het kasteel wordt op het onderzoeksgebied boerderijgebouwen verwacht. Daarnaast zijn ook prehistorische, Romeinse en vroegmiddeleeuwse sporen mogelijk.

---

³ projectuitvoeringsplan Westvlaamse Scheldemeersen, 2005, p. 9.

DEEL 3 RESULTATEN

Algemeen kan gesteld worden dat de bodem zeer slecht leesbaar was. Grosso modo ter hoogte van de bodemserie Eep was een typisch voorbeeld van een ploegzool aanwezig: een verdichte en versmeerde laag ontstaan door het gebruik van te zware machines op een natte ondergrond. Hierdoor was de bouwvoor in dit gedeelte van het onderzoeksgebied zeer compact. De bouwvoor, over het algemeen tussen de 30 en 40 cm dikte, bevatte zeer veel baksteen.

fig. 4: bouwvoor met hierin een blauwige laag: de ploegzool

Het terrein helt sterk af naar het de Parochiebeek toe. Langsheen de weg bedraagt de hoogte van het maaiveld gemiddeld 12.40 m + TAW⁴. Langsheen de beek bedraagt de hoogte van het maaiveld ongeveer 12 m + TAW.

Sleuf 1 heeft een zeer nat profiel, bestaande uit een bruine kleiige A-horizont die op 30 cm diepte overgaat in een blauwige ploegzool. In de bouwvoor werden geregeld baksteenfragmenten aangetroffen. Volgens mondelinge mededelingen van de buurtbewoners is het onderzoeksgebied een extreem

⁴ Tweede Algemene Waterpassing.

nat gebied waarop de landbouwmachines zich geregeld vast rijden. Dit komt duidelijk tot uiting in de ploegzool.

Onder de bouwvoor was in het overgrote deel een kleiige ondergrond aanwezig. In het zuidelijk deel was de bodem minder kleiig. In de sleuf werden twee afwateringsgrachten aangetroffen, opgevuld met fragmenten bouwpuin als natuursteen en mortel. Aan de noordzijde kwam een kleiige laag tevoorschijn (zie sleuf 2 spoor 1).

Sleuf 2 was iets droger en bevatte de meeste sporen. In sleuf 2 was de overgang van de Eep naar E c/dp goed waar te nemen. Op de drogere (en hogere) kleibodem waren zeer veel ploegsporen aanwezig met hierdoor baksteengruis, natuursteen en aardewerk gemengd. Dit gedeelte was volledig verstoord. Dezelfde verstoring kwam terug in sleuf 3 en sleuf 4. Sleuf 3 en 4 zijn volledig verstoord.

fig. 5: zicht op sleuf 4.

Het noordelijke – en iets lager gelegen – deel van sleuf 2 bevatte in eerste opzicht vrij veel interessante sporen.

Spoor 1 was een donkerblauwgrijze, kleiige leemlaag met vrij veel baksteen en aardewerk; deze laag werd doorsneden door een recentere greppel (spoor 3) met hierin vrij veel bouwpuin als stucco, aardewerk,... Spoor 1 is te beschouwen als een opvullingslaag van een depressie. Aan de hand van boringen werd de onderzijde van de depressie vastgesteld op ca. 70 cm onder het opgravingsvlak. Het vondstenmateriaal bestaat hoofdzakelijk uit roodbakkerd aardewerk: fragmenten van een steelpan met holle steel, op de rand aangezet (fig. x), een worstoor en hengseloor, twee fragmenten steengoed (kruikfragment uit frechen en siegburgbekertje met bolle buik) en twee pootjes in hoogversierd aardewerk. Het geheel wordt grosso modo gedateerd in de 15de eeuw.

Twee paalkuilen (spoor 2 en 4) waren aanwezig. Deze vierkante paalkuilen bevatten een afslag, een miniscuul fragmentje reducerend gebakken aardewerk met zand/kwartsverschraling en radstempelversiering (spoor 2) en dierlijk bot (spoor 4). De vulling van de paalkuilen, een bruinigrijze zandleem, gemengd met houtskool, is gelijklopend met de vulling van spoor 8. Spoor 8 betrof een houtskoollens van 20 cm dik en een diameter van 4, 5 m op 2, 5 m. In de vulling was geen vondstenmateriaal aanwezig maar enkel twee grote stukken natuursteen.

fig. 6: spoor 4 (links) en spoor 3 (greppel, midden)

fig. 7: Spoor 8 (onder jalons) met vooraan de natuurlijke sporen (spoor 5, greppelaflijning, spoor 6, rechte vierkant; spoor 7 onderaan).

fig. 8: coupe spoor 8

Een aantal sporen leken veelbelovend maar bleken uiteindelijk natuurlijk te zijn. Een derde vermoed paalspoor, spoor 6, was een natuurlijk fenomeen, net als spoor 7. In het eerste opzicht leek de positionering en de vulling (vrij bleek) denken aan een vuillaag, met hier rond een paalspoor (6) en een greppel (5). Hoewel bij de aanleg van spoor 7 een fragmentje roodbeschilderd aardewerk (pingsdorf) werd gevonden, zijn ze na coupe geïnterpreteerd als natuurlijk. Deze sporen zijn ontstaan door uitlozing en sedimentatie.

fig. 9: 'spoor' 6 sleuf 2.

Sleuf 2 sporen 10 t/m 12 waren houtskoolrijke vlekken. In spoor 10 was een zeer klein wandfragment maaslands wit aardewerk aanwezig. De interpretatie als spoor is onzeker en kan het gevolg zijn van natuurlijke processen.

fig. 10: sleuf 2 spoor 9

DEEL 4   BESLUIT

Het terreinreliëf en de bodemopbouw tonen duidelijk aan dat twee verschillende zones aanwezig zijn in het onderzoeksgebied. Enerzijds een hoog gelegen gedeelte, met een iets drogere grond (E c/d p) en anderzijds het lager gelegen gedeelte met een natte kleibodem (Eep).

Op het hoger gelegen deel was de bodem grondig verstoord door grondbewerkingen. Op het opgravingsvlak waren grote hoeveelheden bouwpuin aanwezig (baksteenpuin, mortelfragmenten, ...). Dit bouwpuin was ook aanwezig aan de rand van het naastgelegen kerkhof. Archeologisch waardevolle sporen zijn hier niet waargenomen.

Het lager gelegen gedeelte, met name sleuf twee, leek op het eerste zicht vrij interessant. Al snel werd duidelijk dat enkel een kuil/opgevulde depressie (spoor 8, sleuf 2) en twee paalkuilen (spoor 2 en 4, sleuf 2) aanwezig waren. De overige aangetroffen sporen waren of het restant van natuurlijke processen (spoor 5, 6, 7), restanten van de Ap2/vuillaag (spoor 10-13, sleuf 2) of een ophogingslaag (spoor 1, sleuf 2). Ook recentere verploegingen zijn aangetroffen.

Het aangetroffen archeologisch materiaal heeft een looptijd vanaf de 11de-13de eeuw tot 18de eeuw. Het aangetroffen vondstenmateriaal omvat zowel hoogversierd aardewerk, roodbeschilderd aardewerk, roodbakkend aardewerk tussen de 14de en 18de eeuw, steengoed en reducerend gebakken aardewerk met radstempelversiering.. Het meeste materiaal was afkomstig uit de ophogingslaag.

Door de slechte bewaring van de sporen en de grote verstoring aanwezig op het terrein wordt geen archeologisch vervolgonderzoek aanbevolen.

BIBLIOGRAFIE

Mestdag, H. 1999

Archeologische inventarisatie en evaluatie van het gebied "West-Vlaamse Scheldemeersen", onuitgegeven rapport, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement Leefmilieu en Infrastructuur, ANIMAL Afdeling Natuur.

S.n. 1999

Belconsulting. Studie naar de haalbaarheid van het natuurinrichtingsproject West-Vlaamse Scheldemeersen: Landschapshistorische studie. Eindrapport, onuitgegeven rapport, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement Leefmilieu en Infrastructuur, ANIMAL Afdeling Natuur.

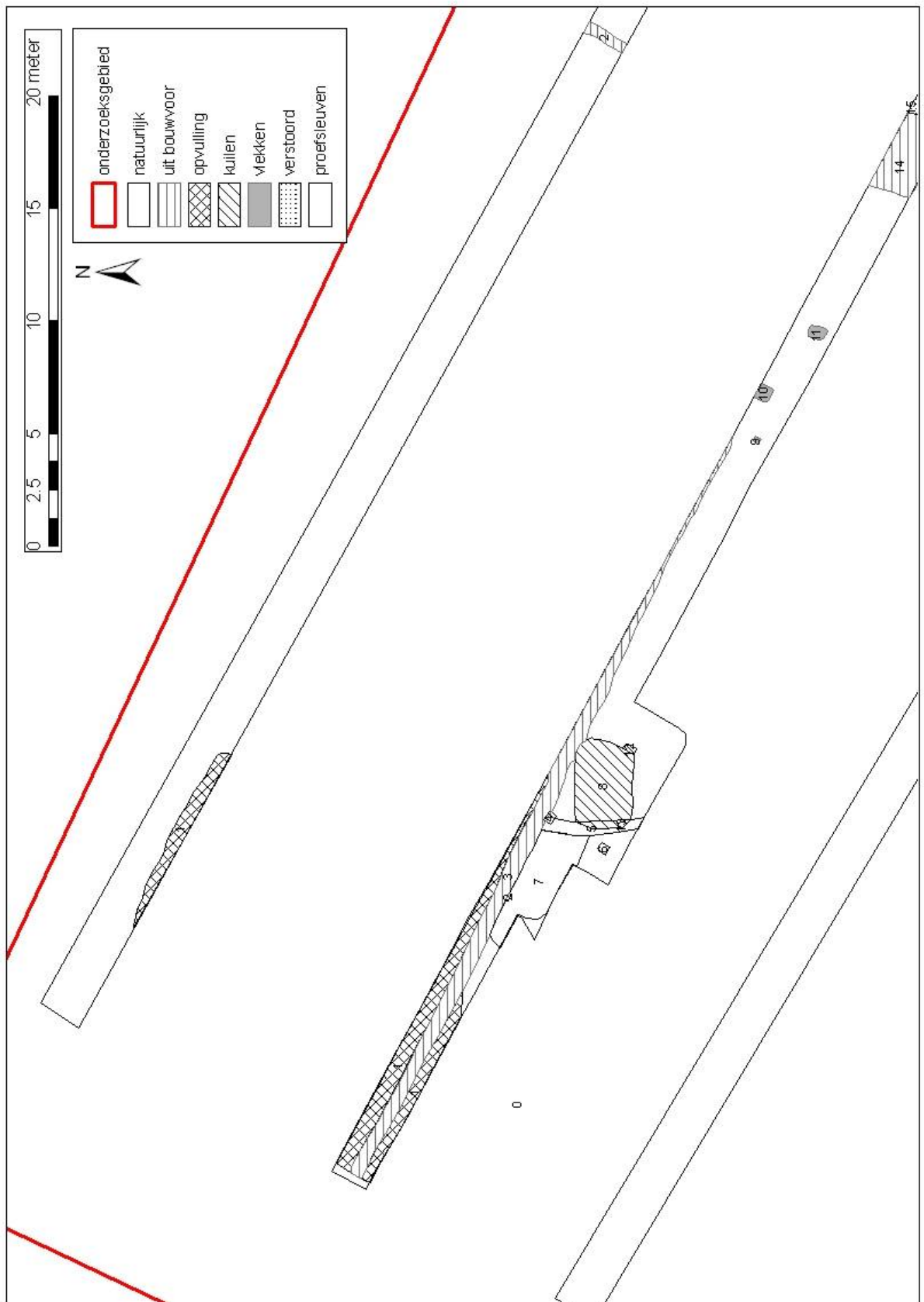
S.n. 2000

Natuurinrichtingsproject West-Vlaamse Scheldemeersen (projectrapport), onuitgegeven rapport, VLM.

Centraal Archeologische Inventaris   <http://cai.erfgoed.net>

Inventaris Bouwkundig Erfgoed   <http://inventaris.vioe.be>

Bijlage 1: Sporenlijst

sleuf	spoor	wat	beschrijving	opmerking	vondst	oversnijding	associatie	datering
1	1	vuillaag	donkerblauwgrijs, kleiige leem. Diepte ca 70 cm.				sleuf 2-1	
1	2	greppel	moeilijk zichtbaar, vol puin kassei, baksteen, ...	dicht geploegd				
1	3	greppel	moeilijk zichtbaar, vol puin kassei, baksteen, ...	dicht geploegd				
2	1	vuillaag	donkerblauwgrijs, kleiige leem. Diepte ca 70 cm.		x		sleuf 1-1	14-15
2	2	paalkuil	vierkant, bruingrijs, aardewerk spikkels, bevatte neolithische kling	verspoeld	x	3	4, 6	13?
2	3	greppel	lemig, bruin, natuursteen, mortel, stucco	ploegvoor	x			vanaf 16-18
2	4	paalkuil	vierkant, bruingrijs, houtschoolspikkels, lemig		bot	3	2,6,8,7	
2	5	aanlegkuil	bruingrijs geel leem, bevat aardewerkgruis, houtschoolconcentraties					
2	6	natuurlijk	vierkant, zelfde vulling 6 & 5,	ontstaan door uitloging				
2	7	natuurlijk	bruingeelgrijs, zandleem, houtschool- en aardewerkspikkels	ontstaan door uitloging	x			11de-13de
2	8	kuil	grote rechthoek, bevat zeer veel houtschool, baksteen, organisch materiaal, bot , verspit		x	5	4?, 12, 13	
2	9	kuil	vierkant, houtschool, donkerbruine leem				10, 11	
2	10	kuil	vierkant, houtschool, bruingele leem, zacht aardewerk, botspikkels?	vuillaag?	x		9, 11	11de-13de
2	11	kuil	zeer onduidelijke aflijning, bruingrijze leem, houtschool	vuillaag?			9, 10	
2	12	paalkuil	sluit aan bij 8, donkere vulling,	paalkuil				8
2	13	paalkuil	sluit aan bij 8, versmeten houtschool, centraal mangaanconcentraties, ps in greppel	paalkuil			8, 12	
2	14	greppel	bruingrijs geel leem, veel bouwpuin	dicht geploegd				

Bijlage 2: Vondstenlijst

Sleuf	Spoor	materiaal	type	aantal	datering	opmerking
1	a.v.	hoogversierd aardewerk	kom/kan	1	13 ^{de}	rechte rand, lichte profilering, ooraanzet
1	a.v.	bouwmateriaal	plavuiz	1		zoutglazuur (spat) aanwezig
1	a.v.	grijsbakkend aardewerk		1		zeer zacht gebakken
1	a.v.	laatmiddeleeuws reducerend aardewerk	wand	1	13-15 ^{de}	
2	1	bouwmateriaal	doornikse kalksteen verweerd	4		verwijderd
2	1	roodbakkend aardewerk	pan	1	14-15 ^{de}	spaarzaam aangebrachte glazuur, hol oor
2	1	hoogversierd aardewerk	standvoet	2	13 ^{de}	duimindrukken
2	1	hoogversierd aardewerk	wand	1	13 ^{de}	
2	1	bouwmateriaal	leiste	1		verwijderd
2	1	roodbakkend aardewerk	kom/kan	1	14-15 ^{de}	manchetrand, binnenzijde zoutglazuur
2	1	roodbakkend aardewerk	pan	1	14/15 ^{de}	ooraanzet, onder boord, manchetrand
2	1	roodbakkend aardewerk	?	1		blokrand
2	1	roodbakkend aardewerk	wand	1		enkelzijdig glazuur
2	1	roodbakkend aardewerk	worstoor	1	14/15 ^{de}	spaarzaam glazuur
2	1	roodbakkend aardewerk	hengseloor	1	14/15 ^{de} ?	spatglazuur
2	1	roodbakkend aardewerk	schotel	1	15 ^{de} ?	opstaande rand, witte slib, glazuur door onderdompeling
2	1	roodbakkend aardewerk	wand	2		glazuur door onderdompeling
2	1	roodbakkend aardewerk	wand	1		dubbelzijdige glazuur
2	1	roodbakkend aardewerk	kom?	1		verdikte rand, geen glazuur aanwezig
2	1	steengoed: frechen?	kruik	1		geribbeld, wandscherf
2	1	steengoed: siegburg (keulens)	kannetje/drinkbeker	1	14-15 ^{de} ?	wandscherfje
2	1	silex	met cortex, bevat afslagbult	1		
2	2	silex	gerold, patina, afslagbulten aanwezig	1	?	microkling?
2	2	reducerend gebakken aardewerk met zand/kwartsverschraling	radstempelversiering	1	1/2 13 ^{de} ?	hard gebakken
2	3	rijnlands steengoed, zoutglazuur	vlakke bodem beker	1	16-18 ^{de}	blauwe ingedrukte band
2	3	roodbakkend aardewerk	enkelzijdige zoutglazuur	1	-	wandfragment
2	3	bouwmateriaal	leiste	1		
2	7	pingsdorf	wand	1	11-13 ^{de}	grijs, fragment > 1cm², paars beschilderd
2	10	maaslands wit / pingsdorf	wand	1	11- 13 ^{de}	wit; fragment > 1cm², roodbruin beschilderd
2	10	ijzerfragment, gecorrodeerd	kop	1		
2	10	silex, gerold, patina, cortex		1		natuurlijk

Proefsleuvenonderzoek Kerkhove

Colofon

Uitvoerder:

Vlaamse Landmaatschappij West-Vlaanderen

Velodroomstraat 28

8200 Brugge

Tel 050 45 81 00

Fax 050 45 81 99

www.vlm.be

Auteur:

Korneel Gheysen

Coverfoto:

archief VLM 2009

Datum rapport

15 maart 2010

status / revisie

definitief